

Encyklopedia Solidarności

<https://encysol.pl/es/encyklopedia/hasla-rzeczowe/13992,Niezalezny-Samorzadny-Zwiazek-Zawodowy-Rolnikow-Indywidualnych-Solidarnosc.html>
19.05.2024, 06:13

Niezależny Samorządny Związek Zawodowy Rolników Indywidualnych „Solidarność”

Hasło wydrukowane w **Tom I**

Niezależny Samorządny Związek Zawodowy Rolników Indywidualnych „Solidarność”, pierwszy w historii Polski zw. zaw. rolników, zarejestrowany 12 V 1981. Choć tradycja zw. zaw. rolników na świecie ma ponad 100 lat, to w II RP, mimo silnie rozwiniętej reprezentacji politycznej wsi nie powstały żadne organizacje związkowe. Później, pod rządami komunistów, do końca I. 70. ich powstanie nie było możliwe.

Przed powstaniem „S”. Po wydarzeniach w VI 1976 w Radomiu i Ursusie, a zwłaszcza po uchwaleniu przez Sejm PRL niesprawiedliwej dla rolników ustawy emerytalnej z 27 X 1977, powstały pierwsze grupy opozycyjne na wsi: [Komitet Samoobrony Chłopskiej Ziemi Lubelskiej](#) (30 VII 1978), [Komitet Samoobrony Chłopskiej Ziemi Grójeckiej](#) (9 IX 1978), [Tymczasowy Komitet Niezależnego Związku Zawodowego Rolników](#) (10 IX 1978), [Komitet Samoobrony Chłopskiej Ziemi Rzeszowskiej](#) (12 XI 1978). Wydawano kilka tytułów prasy niezależnej („Postęp”, „Gospodarz”, „Niezależny Ruch Chłopski”, „Rolnik Niezależny”, „Placówka”, „Biuletyn Informacyjny Komitetu Samoobrony Chłopskiej Ziemi Grójeckiej”, „Wieś Rzeszowska”). Powstały także, zw. często ze środowiskiem wiejskim, Komitety Samoobrony Ludzi Wierzących, seniorzy ruchu ludowego utworzyli Ośrodek Myśli Ludowej. Ani w zamyśle inspiratorów powstania Komitetów Samoobrony Chłopskiej – działaczy KSS KOR (w szczególności Wiesława P. Kęcika), ani też samych działaczy Komitetów Chłopskich, nie miały one charakteru organizacji związkowych. Do tworzenia zw. zaw. rolników od 1977 zmierzała natomiast grupa zw. z kwartalnikiem „Postęp” i TK NZZR. Mimo otwartego charakteru, zorganizowana opozycja na wsi, podobnie jak w mieście, pozostała nieliczna aż do VIII

1980. Po Sierpniu cała antykomunistyczna opozycja związana ze wsią włączyła się w tworzenie zw. zaw. rolników. W sposób szczególny dotyczy to działaczy przedwojennego PSL: włączyli się m.in. Stanisław Mierzwa, Franciszek Kamiński, Adam Bień, ludzie już niemłodzi i często po wieloletnich więzieniach stalinowskich.

Strajk w Stoczni Gdańskiej im. Lenina odbywał się przy pewnym wsparciu rolników najbliższych województw, wsparcia materialnego udzielił także KSCh Ziemi Grójeckiej, w strajku brał udział Henryk Bąk, gł. animator „Postępu” i TK NZZR. Rolnicy gdańscy, elbląscy, także TK NZZR zgłosili swoje postulaty do porozumień, wśród nich możliwość tworzenia zw. zaw. przez rolników. Porozumienia Sierpniowe nie mówiły wprost o takiej możliwości, ale strona rządowa zobowiązywała się do *stworzenia trwałych perspektyw dla rozwoju chłopskiego gospodarstwa rodzinnego, zrównania sektorów rolnictwa w dostępie do wszystkich środków produkcji łącznie z ziemią i do stworzenia warunków dla odrodzenia samorządu wiejskiego*. Był to punkt wyjścia.

Porozumienia wymieniały imiennie Jana Kozłowskiego, działacza TK NZZR, jako jednego z więźniów politycznych przewidzianych do zwolnienia.

Tworzenie związku i próby jego rejestracji. Już 7 IX 1980 w Warszawie odbyło się spotkanie Komitetów Samoobrony Chłopskiej i TK NZZR. Podjęto decyzję o przekształceniu się w NSZZ Rolników. 21 IX 1980, na spotkaniu wszystkich ośrodków przedsierpniowego niezależnego ruchu chłopskiego, utworzony został [Komitet Założycielski](#) NSZZ Rolników (w X 1980 do nazwy tego związku dodane zostaną słowa Solidarność Wiejska). Komitet Założycielski liczył 42 osoby: po kilku przedstawicieli różnych grup, przew. został Zdzisław Ostatek (TW ps. Karol). Tego dnia przyjęto także pierwszy statut Związku, opracowany przez H. Bąka. Przewidywał on prawa członkowskie dla rolników indywidualnych, chłoporobotników i pracowników rolnych, tj. dla zatrudnionych w tzw. rolnictwie uspołecznionym, państwowym. 22 IX 1980 w Gdańsku odbyło się spotkanie, w którym wzięli udział: Z. Ostatek, W. Kęcik i Lech Wałęsa. Po tym spotkaniu KKP „S” wydała rezolucję, stwierdzającą, że

pkt 1. Porozumień Sierpniowych, dot. tworzenia zw. zaw., powinien obejmować *wszystkich zatrudnionych w rolnictwie, w tym także rolników indywidualnych pracujących na swoich gospodarstwach.*

24 IX 1980 delegacja Komitetu Założycielskiego NSZZ Rolników, występując razem z „S”, złożyła w Sądzie Wojewódzkim dla m.st. Warszawy wniosek o rejestrację Związku. Na etapie organizowania się rolnicy często otrzymywali pomoc lokalową, poligraficzną i finansową od „S”. Komitet Założycielski NSZZ Rolników nie był jedyną inicjatywą związkową na wsi.

19 IX 1980 Sąd Wojewódzki w Warszawie odmówił rejestracji statutu Chłopskiego Związku Zawodowego Ziemi Dobrzyńskiej i Kujaw (z czasem zaczęto używać nazwy Solidarność Chłopska), uzasadniając to ustawą z 1949, która nie przewidywała tworzenia zw. zaw. rolników indywidualnych. Tymczasem w myśl statutu Związku jego członkami mogli być jedynie chłopcy pracujący we własnych gospodarstwach. ChZZ był tworzony oddolnie w gminach i województwach po podpisaniu Porozumień Sierpniowych. Jego siedzibą był Włocławek, założycielem – Stanisław Janisz. Współpracował on w l. 1951–1957, gdy przebywał na emigracji, ze Stanisławem Mikołajczykiem i prof. Stanisławem Kotem. ChZZ odwoływał się do tradycji ruchu ludowego: zaleceń kongresu PSL z 1946: struktury woj. miały posiadać daleko idącą autonomię, struktura krajowa miała stanowić ich federację. Związek ten zyskał poparcie części działaczy skupionych w Ośrodku Myśli Ludowej. Michał Jagła i Anna Gadzałanka-Bojarowa akcentowali oddolne tworzenie struktur związkowych i ich jednolity w sensie członkostwa charakter.

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie stanowiła bazę dla trzeciej inicjatywy związkowej. O powstaniu Komitetu Organizacyjnego Samorządnego Związku Producentów Rolnych poinformowano 2 X 1980 w czasie inauguracji roku akademickiego. Jego statut był oparty na funkcjonującej wtedy Ustawie o stowarzyszeniach, co w stosunku do innych struktur oznaczało z góry założony minimalizm działania. Prawa członkowskie przysługiwały

właścicielom oraz użytkownikom gospodarstw rolnych. Członkiem SZPR mogły być także osoby prawne prowadzące działalność z zakresu produkcji rolnej. Komitetem Organizacyjnym kierował Gabriel Janowski. Do SZPR należeli właściciele gospodarstw specjalistycznych, ogrodnicy, sadownicy i hodowcy, a także zatrudnieni w innych zawodach związanych bezpośrednio z rolnictwem, np. ekonomiści czy agronomowie. Te 3 inicjatywy, choć nie jedyne w kraju, dominowały.

Dalsza historia zw. zaw. rolników w Polsce to walka o rejestrację, próby zjednoczenia i podziały, także przeciwdziałania władz, starających się nie dopuścić do utraty kontroli nad kolejnym obszarem życia społecznego. Informacje o nowych związkach objęto zapisem cenzury, jako właściwy i wystarczający samorząd na wsi i zw. zaw. lansowano kółka rolnicze. 29 X 1980 Sąd Wojewódzki w Warszawie odrzucił wszystkie wnioski o rejestrację (starano się o nią także wiele związkowych grup regionalnych).

Oddolny rozwój związków trwał jednak nadal. W szybkim tempie powstawały koła wiejskie i gminne. Odbywały się także zjazdy woj. i regionalne. Niepowodzeniem zakończyły się pierwsze próby zjednoczenia 3 największych grup związkowych. 5 XII 1980 odbyło się spotkanie Stanisława Janisza – Solidarność Chłopska, Z. Ostatka – Solidarność Wiejska i G. Janowskiego – Związek Producentów Rolnych.

Powstała Krajowa Komisja Porozumiewawcza i opracowany został wspólny statut, jednak do formalnego zjednoczenia nie doszło. Następowala natomiast konsolidacja w obrębie poszczególnych związków. Na pocz. XI 1980 powołano Krajową Radę Porozumienia Solidarności Chłopskiej, 30 XI 1980 w Częstochowie odbyło się spotkanie przedstawicieli tego nurtu z 27 województw. Podczas spotkania przyjęto wzorcowy statut. 14 XII 1980 na Politechnice Warszawskiej z udziałem 1,5 tys. delegatów odbył się I Ogólnopolski Zjazd NSZZ Rolników Solidarność Wiejska. 30 XII 1980 SN, na wiadomość o strajku okupacyjnym rolników w Urzędzie Miasta i Gminy w Ustrzykach Dolnych, odroczył bezterminowo rozprawę odwoławczą ws. rejestracji Solidarności Wiejskiej. Strajkujący oczekiwali przyjazdu

delegacji rządowej i decyzji Sądu.

Porozumienia rzeszowsko-ustrzyckie. Rozpoczęty 29 XII 1980 strajk okupacyjny w Urzędzie Miasta i Gminy w Ustrzykach D. miał pocz. charakter lokalny. Jako pierwsze żądanie wysuwano likwidację tzw. państwa arłamowskiego, tj. ośrodków wypoczynkowych URM, które tworzono kosztem mieszkańców (obszar gospodarstw wcielano, mieszkańców przesiedlano). 31 XII 1980 Wojewódzki Komitet Założycielski NSZZ Rolników „S” podjął decyzję o strajku okupacyjnym w Urzędzie Wojewódzkim w Rzeszowie. Miał się on rozpocząć 5 I 1981 w sytuacji, gdyby do tego czasu nie doszło do zawarcia porozumienia ze strajkującymi w Ustrzykach D. Tymczasem 2 I 1981 rozpoczął się strajk działaczy MKZ w budynku WRZZ w Rzeszowie ws. podziału majątku po b. WRZZ. Działacze chłopscy dołączyli do tej akcji i z czasem stali się jej głównymi uczestnikami, a podstawowym postulatem: rejestracja Solidarności Wiejskiej. Na strajk przybywały delegacje z różnych stron Polski. Powstał Ogólnopolski KS wspólny dla strajkujących w Ustrzykach D. i Rzeszowie. Jednym z przywódców strajku był młody rolnik z Cieszacina Wlk. w gm. Zarzecze (dawne woj. przemyskie), Jan Kułaj. Strajk prowadzony był systemem rotacyjnym, w szczytowym momencie uczestniczyło ok. 400 osób. W I 1981 KC PZPR i NK ZSL wypowiedziały się we wspólnym dokumencie przeciwko „S” rolników.

Strajk wspierała aktywnie „S”, choć postawa L. Wałęsy była zmienna w kwestii gł. postulatu strajkujących: rejestracji zw. zaw. rolników. Dopiero zdecydowane stanowisko Kościoła, który od pocz. włączył się w budowę „S” na wsi, i osobiście kard. Stefana Wyszyńskiego przekonały L. Wałęsę o konieczności poparcia starań rolników. 30 I w rozmowach z rządem L. Wałęsa w pełni poparł postulat rejestracji „S” rolników indywidualnych. [Rozmowy](#) ze strajkującymi rolnikami rozpoczęły się dopiero 1 II 1981 (tego dnia L. Wałęsa razem z K. Modzelewskim w imieniu „S” uznali rejestrację „S” rolniczej za jedno z podstawowych zadań „S” robotniczej) i trwały do 6 II 1981. O potrzebie uznania Solidarności Wiejskiej próbował także przekonać ówczesnego I sekretarza KC PZPR Stanisława Kanię kard. S. Wyszyński, jednak spotkanie 7 II 1981 nie przyniosło efektów.

Równolegle do strajku w Rzeszowie, na rzecz rejestracji Solidarności Wiejskiej demonstrowali rolnicy we Włocławku (22-26 II 1981) i Grójcu (2 II 1981), w kościele w Świdnicy 27 I - 13 II 1981 prowadzona była głódówka.

Przełomowym momentem dla strajku był 10 II 1981. Tego dnia podczas kolejnej rozprawy przed SN w Warszawie ws. rejestracji Solidarności Wiejskiej. Sąd odmówił rejestracji, uzasadniając to brakiem należytej regulacji prawnej. Ulicami Warszawy przeszła wielotysięczna demonstracja rolników. Kilka dni wcześniej równie liczna demonstracja w tej sprawie odbyła się w Bydgoszczy. Strajkujący w Rzeszowie, których liczba spadła do kilkudziesięciu, stanęli przed pytaniem o celowość dalszej akcji. Ta kolejna odmowa rejestracji przyspieszyła procesy zjednoczeniowe.

13 II 1981 w Bydgoszczy odbyło się spotkanie wszystkich zw. zaw. rolników. Powołana została KKP NSZZ Rolników Indywidualnych „S”. Zadaniem Komisji było koordynowanie przygotowań do Zjazdu Zjednoczeniowego. Po kolejnym wsparciu przez „S” strajku w Rzeszowie rozmowy ze stroną rządową zostały wznowione 16 II 1981 i zakończone podpisaniem porozumienia 18 II 1981. 2 dni później zostało podpisane porozumienie ze strajkującymi w Ustrzykach D. Postulaty zgłaszane przez rolników w miarę rozwoju akcji strajkowej zostały uszeregowane w grupy tematyczne. Do najistotniejszych, oprócz rejestracji NSZZR Solidarność Wiejska, należały sprawy z zakresu obrotu ziemią (w tym fundamentalne, jak gwarancje nienaruszalności własności chłopskiej), rent i emerytur, szkolnictwa i religii, demokratyzacji oraz stosunku do gospodarki uspołecznionej, czyli PGR-ów i SKR-ów (Spółdzielnie Kółek Rolniczych).

Podpisana z rządem umowa nosi nazwę „Porozumienie Rolników z Rzeszowa i Ustrzyk Dolnych”, zawiera 8 działów: gospodarka ziemią, inwestycje rolnicze i zaopatrzenie rolnictwa, ceny produktów rolnych, skup i kontraktacja, sprawy socjalne wsi, administracja gmin, szkolnictwo i religia, gwarancje prawne (gwarancje bezpieczeństwa dla uczestników akcji strajkowej) i ustalenia końcowe. Integralną częścią porozumienia jest umowa dot. lokalnych spraw Bieszczad. Porozumienia w wielu kwestiach mówią o

konkretnych datach realizacji postulatów, nad czym miała czuwać Komisja ds. Realizacji Porozumień Rzeszowsko-Ustrzyckich. Komisja publikowała raporty o stanie prac i odbywała regularne spotkania z przedstawicielami rządu. Porozumienia rzeszowsko-ustrzyckie były brakującym elementem w systemie umów społecznych, zapoczątkowanych w Gdańsku w VIII 1980. O ile Związek był gwarantem obrony chłopskich praw, o tyle Porozumienia wyznaczały obszar żywotnego zainteresowania wsi, wokół którego przebiegały późniejsze działania. Gdyby przyjąć wszystkie postulaty, to zmierzały one do przebudowy ustroju rolnego i odwrócenia przynajmniej części tych procesów na wsi, które zostały wywołane nieustannym dążeniem komunistów do kolektywizacji wsi. Porozumienia stworzyły nową perspektywę dla chłopskiej gospodarki rodzinnej. Działacze związkowi odwoływali się do nich aż do czasu obrad Okrągłego Stołu jako do ważnego elementu tworzącego nowy ład na wsi. Chociaż kwestia zasadnicza, tj. rejestracja zw. zaw., nie została w nich rozstrzygnięta, to jednak fakt podpisania porozumienia z formalnie nieistniejącym związkiem stanowił o faktycznym uznaniu jego roli. Batalia o rejestrację trwała dalej.

W kierunku NSZZ RI „S”. Wg różnych szacunków w okresie strajku rzeszowskiego zw. zaw. rolników liczyły od 600 do 900 tys. członków. Wziąwszy pod uwagę, że przeważnie jedna osoba z gospodarstwa była członkiem Związku, stały się one w krótkim czasie dużą siłą na wsi. Wart odnotowania jest niebywały entuzjizm towarzyszący powstawaniu Związku. Polski chłop, któremu komuniści od początku wyznaczyli miejsce na śmietniku historii, znów brał sprawy wsi w swoje ręce.

Zapowiedziany w II 1981 w Bydgoszczy Zjazd Zjednoczeniowy odbył się 8–9 III 1981 w Poznaniu. W wyniku zjednoczenia NSZZR Solidarność Wiejska, NSZZR Solidarność Chłopska i Niezależnego Związku Producentów Rolnych powstał jeden ogólnopolski związek, stanowiący niezależną reprezentację zawodową rolników. Przyjął nazwę NSZZ Rolników Indywidualnych „Solidarność”. Powołano Ogólnopolski Komitet Założycielski NSZZ RI „S”, w którego Prezydium zasiadli: J. Kułaj (Przemyśl) – przew., Jan Antoń

(Podhale), Piotr Baumgart (Szczecin) i G. Janowski (Warszawa) – wiceprzew. Członkami OKZ zostali: Roman Bartoszcze (Bydgoszcz), Stanisław Chrobak (Tarnów), Jan Ciosek (Jelenia Góra), Jan Frycze i Katarzyna Bielańska (Kraków), Janusz Rożek (Lublin) i Józef Ślisz (Rzeszów). Po raz pierwszy w historii PRL powstała niezależna od władz, masowa organizacja o zasięgu ogólnopolskim, reprezentująca interesy zawodowe rolników.

Kulminacyjnym wydarzeniem w walce o legalizację „S” RI był kryzys bydgoski w III 1981. Jego rezultatem było podpisanie 30 III 1981 porozumienia w Warszawie. Porozumienie warszawskie, prócz odwołania strajku generalnego, akcentowało również potrzebę likwidacji konfliktu, jaki powstał wokół sprawy zrzeszania się rolników indywidualnych, jednak go nie rozwiązywało. W Bydgoszczy, po odwołaniu strajku generalnego, trwała nadal okupacja gmachu NK ZSL. Gł. żądaniem strajkujących była rejestracja „S” RI. Komunistyczna władza, która właśnie zażegnała najpoważniejszy kryzys polityczny od czasu powstania „S”, była bardziej skłonna do ustępstw wobec rolników, ale i tak rozmowy trwały jeszcze kilka dni; pocz. z powodu braku pełnomocnictw strony rządowej do dyskusowania podstawowej kwestii, później, w ich końcowej fazie, z powodu konieczności zagwarantowania przez osoby publiczne wykonania przez władze samej umowy.

7 IV 1981 członkowie OKZ RI „S” (J. Kułaj, P. Baumgart, G. Janowski i R. Bartoszcze i in.) zostali zaproszeni na posiedzenie Sejmowej Komisji Nadzwyczajnej ds. Przestrzegania Porozumień Społecznych. Przedstawiona przez nich „Deklaracja o celach i charakterze NSZZ RI «S»” została pozytywnie przyjęta przez rząd PRL. Znalazły się w niej takie stwierdzenia jak: *Nie mamy ambicji politycznych. Uznajemy, że przewodnią siłą polityczną w naszym państwie jest PZPR, wśród członków naszego Związku nie ma ludzi pragnących podważać zasady ustrojowe PRL.* Zapewniano zatem władzę o dążeniu przez Związek do pluralizmu społecznego, nie zaś – politycznego. 16 IV 1981 do budynku NK ZSL w Bydgoszczy przybyła Komisja Rządowa, następnego dnia podpisano porozumienie bydgoskie. Władze wyraziły w nim zgodę na legalizację „S” RI i zobowiązywały

się, że do 11 V 1981 stworzone zostaną podstawy prawne do zarejestrowania Związku. W podpisaniu porozumienia uczestniczyli m.in.: J. Rulewski, M. Łabentowicz i M. Bartoszcze (ojciec zamordowanego przez SB w stanie wojennym Piotra Bartoszcze), brutalnie pobici w Bydgoszczy 19 III 1981 (co zapoczątkowało kryzys bydgoski). Sygnatariuszami porozumienia bydgoskiego były: Komisja Rządowa, Ogólnopolski Komitet Strajkowy RI „S”, OKZ RI „S”, KKP „S” oraz MKZ „S” Bydgoszcz. 6 V 1981 Sejm PRL przyjął ustawy o zw. zaw. rolników indywidualnych, o rejestracji związków kółek i organizacji rolniczych oraz organizacji międzyzwiązkowych. 12 V 1981 Sąd Wojewódzki w Warszawie dokonał rejestracji NSZZ RI „S”.

Od rejestracji do stanu wojennego. Okres od rejestracji do 13 XII 1981 charakteryzowała walka o zrealizowanie porozumień rzeszowsko-ustrzyckich, konstytuowanie się statutowych władz Związku, liczne akcje strajkowe, ale też ponowne tendencje podziału Związku. Rozpoczęto przygotowania do wydawania tygodnika „Solidarność Rolników”, który miał być pismem ogólnopolskim. Do 13 XII 1981 władze nie wydały zgody na jego wydawanie. O rejestrację wystąpił NSZZR Solidarność Wiejska, którego liderem był H. Bąk. Najsilniejsze wpływy posiadał on w okręgu tarnobrzESCO-sandomierskim. Różnice, jak za czasów TK NZZR, dotyczyły członkostwa pracowników rolnych, a teraz także wpisu do statutu o przewodniej roli PZPR. Ostatecznie związek ten został zarejestrowany bez tego wpisu jako pierwszy w Polsce, ale dopiero 18 XI 1981. Powołana jeszcze w trakcie strajku w Rzeszowie Komisja ds. Przestrzegania Porozumień Rzeszowsko-Ustrzyckich została potwierdzona przez Zjazd Zjednoczeniowy. Liczyła 25 osób i była organem OKZ RI „S”. Przew. Komisji został J. Ślisz. IV-XII 1981 Komisja odbyła szereg spotkań z przedstawicielami strony rządowej, jednak często kończyło się na pisaniu kolejnych protokołów, bez realizacji wcześniej przyjętych zobowiązań, zwłaszcza w sprawach najistotniejszych, jak gwarancje prawne własności ziemi czy Fundusz Rozwoju Rolnictwa.

We IX 1981 rozpoczęto przygotowania do pierwszego po rejestracji Związku zjazdu zaplanowanego na I 1982. Wcześniej miały się odbyć zjazdy woj. oraz miano wybrać

statutowe władze terenowe. W końcu X 1981 „S” i „S” RI podjęły wspólną akcję w obronie interesów Związków i ich członków. W Gdańsku zawarto porozumienie, które przewidywało stworzenie wspólnych grup interwencyjnych do walki o realizację Porozumień Sierpniowych oraz rzeszowsko-ustrzyckich.

W XI 1981 wiele Regionów ogarnęła fala rolniczych strajków. OKZ RI „S” podjął próbę koordynacji akcji strajkowej. Argumentował, że protesty są rezultatem katastrofalnej sytuacji rolnictwa, w niczym niezawinionej przez rolników. 21-22 XI 1981 odbyło się ostatnie przed 13 XII 1981 posiedzenie OKZ. Największą akcją protestacyjną w tym okresie był strajk okupacyjny w Siedlcach. Rozpoczął się 5 XI 1981. Uczestniczyły w nim delegacje z całego kraju. Powołano Ogólnopolski Komitet Akcji Protestacyjnej NSZZ RI „S”. Strajkujący domagali się *konstytucyjnego zagwarantowania nienaruszalności indywidualnej własności ziemi, prawa jej dziedziczenia i swobodnego obrotu*, zrównania wszystkich sektorów rolnictwa w dostępie do dotacji oraz wprowadzenia ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników i ich rodzin. Rozmowy ze strajkującymi rozpoczęto dopiero 4 XII 1981. Ten protest to zaledwie fragment narastającego w wielu miejscach konfliktu z różnymi grupami społecznymi. Strajk w Siedlcach przerwał przyjazd komisarza wojskowego.

Stan wojenny i ponowna rejestracja. Stan wojenny ostatecznie pogrzebał nadzieje na zmianę sytuacji na wsi drogą stopniowych reform. Internowano ok. 300 działaczy „S” RI, najdłużej Henryka Cząstkę z Kisielowa, gm. Zarzecze (13 XII 1981 – 4 X 1982). Jak inne niezależne zw. zaw., „S” RI została zawieszona 13 XII 1981, nast. 8 X 1982 zdelegalizowana. Poprzez internowanie znaczącej części członków „S” RI pozbawiono wpływu na sytuację społ.-gosp. i polityczną w kraju. Propaganda komunistyczna dyskredytowała Związek, często przy pomocy „skruszonych” działaczy. 2 VI 1982, po spotkaniu z prezesem ZSL Romanem Malinowskim i wystąpieniu w tv w roli „skruszonego” został zwolniony z internowania J. Kułaj; w 1986 został członkiem Rady Konsultacyjnej przy Przew. Rady Państwa.

Mimo represji ze strony władz działacze rozbitego niezależnego ruchu rolników podjęli przy pomocy Kościoła próbę jego odbudowy w konspiracji. Od wiosny 1982 na plebanii w Bieżanowie Starym (Kraków) odbywały się konspiracyjne spotkania ukrywających się i pozostających na wolności działaczy „S” RI; w VIII ogłoszono powstanie Ogólnopolskiego Komitetu Oporu Rolników. Z czasem stał się on największą strukturą podziemną na wsi. Dokumenty OKOR podpisywał ukrywający się członek władz „S” RI Józef Teliga. Wielu działaczy „S” RI organizowało pomoc żywnościową dla internowanych i więzionych, działało w Duszpasterstwie Rolników i kościelnej Fundacji Rolniczej. 17 II 1985 J. Ślisz ogłosił wznowienie działalności związkowej Komisji ds. Realizacji Porozumień Rzeszowsko-Ustrzyckich; Komisja ta nigdy *de facto* nie została zdelegalizowana. 21 XI 1986, w ślad za powstaniem Tymczasowej Rady „S”, powołano Tymczasową Krajową Radę Rolników „S”. Był to pierwszy krok w kierunku odbudowy struktur związkowych. 29 III 1987 Rada poszerzyła swój skład i wybrała na przew. J. Śliza.

W poł. V 1988 przystąpiono do organizowania jawnych woj. rad „S” RI. W ten sposób odgórnie następowało reaktywowanie Związku. W 1989 wznowiono działalność struktur gminnych, jednak nie towarzyszył już temu taki rozmach jak w l. 1980–1981. Dodatkowo wielu dawnych przywódców Związku angażowało się teraz w tworzenie reprezentacji politycznej. Wraz z upadkiem komunizmu nadchodził czas działalności *stricte* związkowej. 18–19 III 1989 odbył się w Warszawie zjazd „S” RI. Przew. pozostał J. Ślisz. 20 IV 1989 Związek został ponownie zarejestrowany.

Józef Baran

[Region Polska](#)

[Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

[Zgłoś błąd](#)